

Az alkatrészek kiválasztása

Szimler András
BME HVT, Űrtechnológia Laboratórium

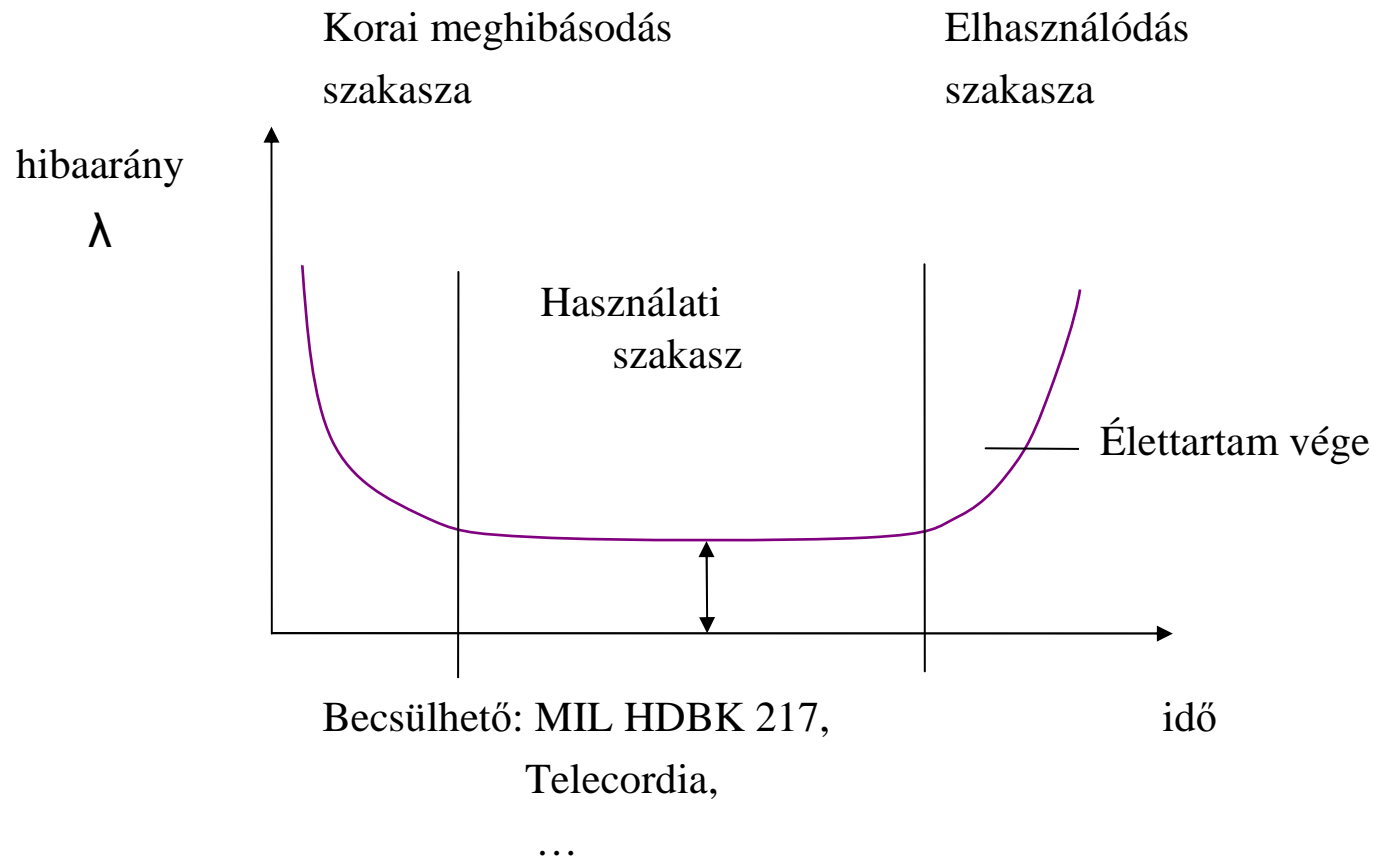
Munkafázisok

- **Tervezés**
Előzetes ismeretek, követelmények,
system / payload oldal
- **Fejlesztés, modell építés**
Olcsó alkatrészek, COTS, egy-két végleges
- **MéRNÖKI minták** (EQM, Engineering Qualification Model)
Döntően végleges alkatrészek
- **Repülő példány(ok)** (FM flight model)
Végleges alkatrészek

Az alkatrész választás szempontjai

- Megbízhatóság
- Környezeti követelmények
  - Sugárzás
  - Vákuum
  - Mechanikai igénybevétel
  - Hőmérséklet, hőingadozás
- Beszerezhetőség
- Ár

Az alkatrészek megbízhatósága

A MIL-HDBK-217F

Diszkrét alkatrész meghibásodási aránya:

$$\lambda_p = \lambda_b \prod_{i=1}^n \pi_i \quad [\text{hiba}/10^6\text{h}]$$

λ_p becsült hibaaarány

λ_b alap hibaaarány

π korrekciós tényezők

π_Q minőség

π_E környezet **A sugárzást nem veszi figyelembe!**

π_A alkalmazási terület

π_T hőmérséklet

π_C konstrukció

π_S elektromos igénybevétel

π_R teljesítményszint

π_P disszipáció

A tranzisztorok hibaaránya

$$\lambda_p = \lambda_b \pi_Q \pi_A \pi_E \pi_T \pi_S \pi_R$$

NPN, PNP
$f_T < 200\text{MHz}$
$\lambda_b = 0,00074$

Minőség	π_Q
JANTXV	0,7
JANTX	1,0
JAN	2,4
Nem minősített	5,5
plasztik	8,0

Felhasználási mód	π_A
Lineáris	1,5
kapcsoló	0,7

Környezet	π_E
Földi	1-9
Tengeri	9-19
Légi	13-43
Űrben repülés	0,5
Rakéta repülés	14
Rakéta kilövés	32
Ágyúból kilövés	320

T_J	π_T
25°C	1,0
175 °C	11
$\pi_T = \exp(-2114(1/(T_J+273)+1/298))$	

V_{CE}/V_{CEO}	π_S
0-0,3	0,11
0,9-1,0	1,0
$\pi_S = 0,045e^{0,31V_s}$	

Teljesítményszint	π_R
$P_r = 0,1\text{W}$	0,43
$P_r = 500\text{W}$	10
$\pi_R = P_r^{0,37}$	

Az összetett alkatrészek hibaaránya

Mikroáramkörök (60 000 db kapuig / 10 000 db tranzisztorig)

$$\lambda_p = (C_1 \pi_T + C_2 \pi_E) \pi_Q \pi_L$$

C_1 a chip komplexitása

C_2 a tokozás komplexitása

Minőség	π_Q
MIL-JAN CLASS S, MIL-QML CLASS V, K	0,25
MIL-JAN CLASS B, MIL-QML CLASS Q, H	1,0
MIL883B	2,0
COTS	10

Kiforrottság/ Mióta gyártják [év]	π_L
< 1 év	2
0,5 év	1,8
1	1,5
1,5	1,2
> 2 év	1

Mean Time Between Failure (MTBF)

MTBF = összes üzemidő / hibák száma

$$\text{MTBF} = \lambda_p^{-1} \text{ [10}^6\text{h]}$$

Megbízhatóság:

$$R(t) = e^{-t/\text{MTBF}} \text{ [%]} \quad \text{exponenciális eloszlás esetén}$$

Központi irányelvek az alkatrészválasztásra

- **ESA ECSS**

European Cooperation for Space Standardization

Space Product Assurance

- European preferred parts list (EPPL) and its management
- Derating EEE components
- European Preferred Part List
(NASA-PSL, JPL-PPL, GSFC-PPL)

Az alkatrészek kockázati besorolása

	Alacsony kockázat	Közepes kockázat	Magas kockázat	Ismeretlen
	NASA NPSL Level 1 ESA ESCC Class 1 JAXA QPL/QML CLASS I	NASA NPSL Level 2 ESA ESCC Class 2 JAXA QPL/QML CLASS II	NASA NPSL Level 3 ESA ESCC Class 3	COTS Ipari és kommersz
Mikro- áramkör	MIL JAN CLASS S MIL QML CLASS V MIL QML CLASS K $\pi_Q=0,25$	MIL JAN CLASS B MIL QML CLASS Q MIL QML CLASS H $\pi_Q=1$	MIL 883 B MIL QML CLASS M MIL QML CLASS N $\pi_Q=2$	$\pi_Q=10$
Tranziszto- rok, diódák..	MIL JAN S	MIL JANTXV, JANJ $\pi_Q=0,5-0,7$	MIL JANTX, JAN $\pi_Q=1-5$	$\pi_Q=5,5-8$
Passzív alkatrészek	MIL "S" $\pi_Q=0,03$ 0,001% hiba/1000h	MIL "P" $\pi_Q=0,3$ 0,1% hiba/1000h	MIL "M" $\pi_Q=1,0$ 1% hiba/1000h	$\pi_Q=10$
Ellenállások kondenzá- torok, ...	MIL "R" ha nincs S $\pi_Q=0,1$ 0,01% hiba/1000h MIL WEIBULL "C", "D" 0,001% hiba/1000h 0,01% hiba/1000h	MIL WEIBULL "B" 0,1% hiba/1000h	MIL "L" $\pi_Q=1,5$	

Az igénybevétel korlátozása (derating)

Az EPPL alapján 12/01 család/csoportkód besorolású tranzisztorokra vonatkozó szabályok:

Part type	Derating
Collector-emitter voltage (V_{CE0})	75 %
Collector-base voltage (V_{CB0})	75 %
Emitter-base voltage (V_{EB0})	75 %
Collector current (I_C max)	75 %
Base current (I_B max), if specified	75 %
Power (P_D)	65 % of maximum power. ^{a b}
Maximum junction temperature ($T_{j\max}$)	110 °C or $T_{j\max} - 40$ °C (whichever is lower).
^a The designer should refer to the SOA.	
^b Where power cycling is critical this should be considered.	

Nem PPL alkatrészek

- Egyedi gyártású alkatrészek (induktivitás, ellenállás, ...)
- Különleges, PPL-ben nem szereplő eszközök
- Konstruktív problémák
- Beszerzési nehézségek
- Költségcsökkentés

Csak minősítés, bevizsgálás után alkalmazhatók

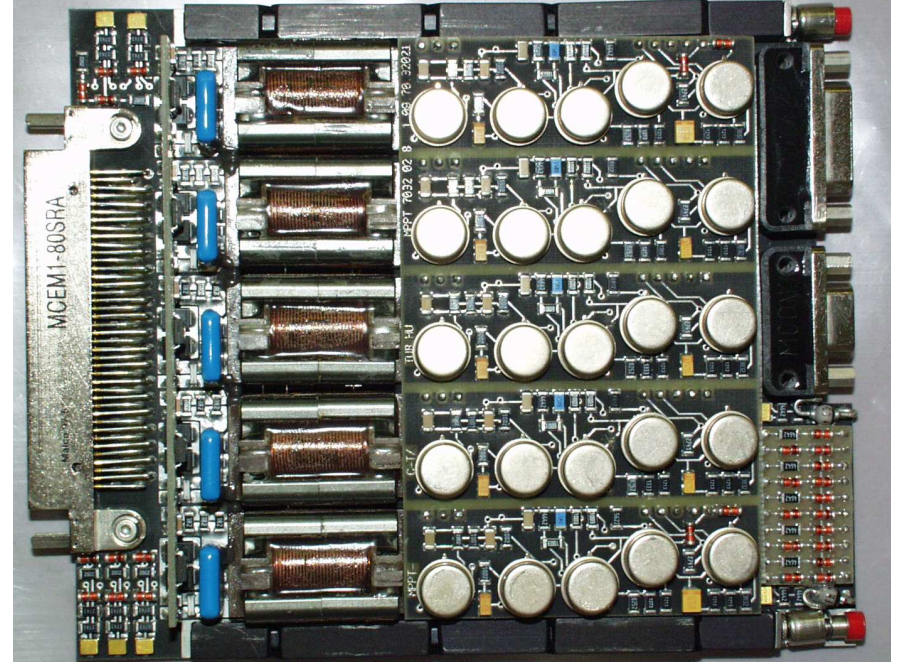
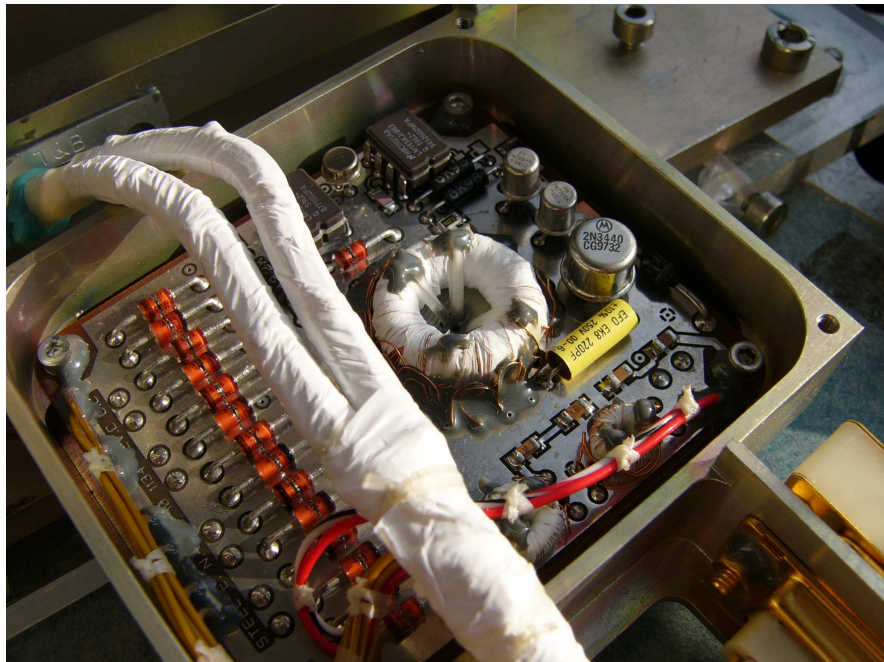
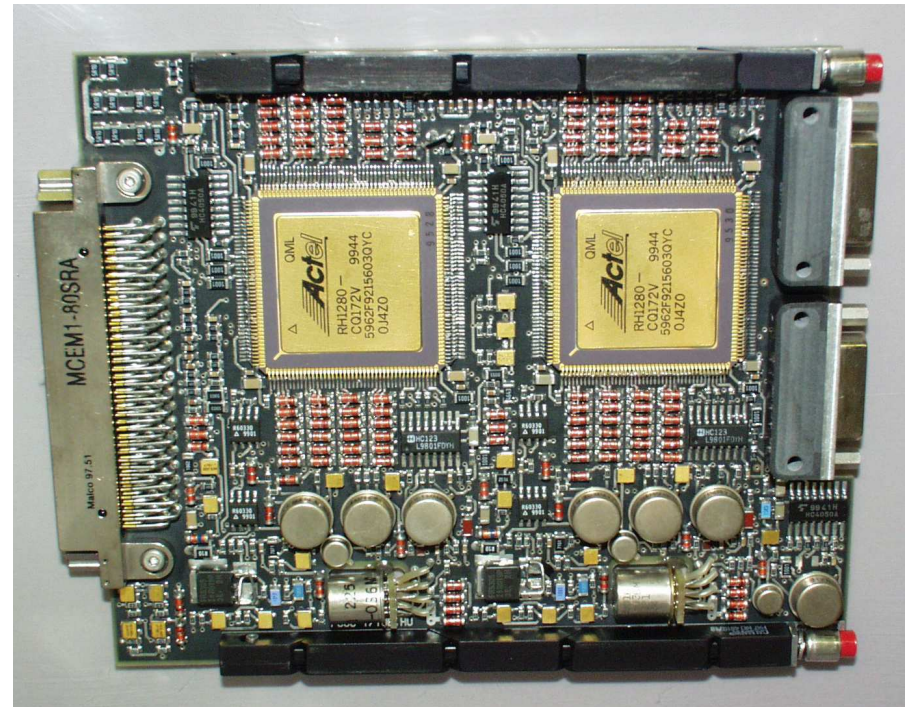
Környezeti hatások

Vákuum

- Szivárgási és mechanikai szempontból vákuumálló alkatrészek
- Hermetikus, kiöntött, impregnált alkatrészek
- Low outgassing, alacsony szublimációjú anyagok
- Vákuumban nincs konvekciós hűlés, kisebb az alkatrészek disszipációs határértéke

Rázkódás, hőágulás

- Kerámia vagy fém tokozású alkatrészek
- Rázkódás szempontjából kedvezőbb tokozás és kivezetés
- Aranyozott lábú alkatrészek kerülése
AuSn₄ üvegszerű, törékeny. Au forrasztása InPb-vel vagy "de-golding", napelemeknél ponthegeztés
- Ólommentes forrasztanyagok tiltottak (ESA)
Forrasztásnál a hőterhelés nagyobb (T,t), átkristályosodás és ón-whisker képződés veszélye

2015.10.30.

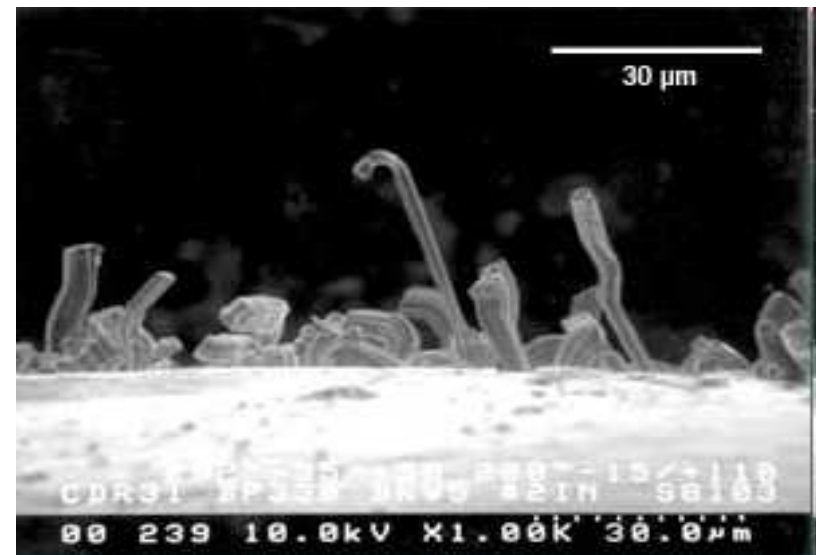
Alkatrészek kiválasztása

15/24

Ón whisker képződés

Tiszta Sn bevonatú alkatrészek tiltottak

- ΔT , T és a hőciklusok számától függően whisker képződés (30 μm – 9 mm/év $\varnothing$ 0,006-10 μm)
- átmeneti vagy tartós rövidzárlat, vákuumban plazma csatorna
- más fémek is hajlamosak rá, ólommentes forrasztás Sn
- lakkozás, conformal coating

Beszerezés

- USA korlátozások
  - International Traffic in Arms Regulations (ITAR)
- ITAR alkatrészek kerülése
- Egyéb korlátozások (Qualified Pack Maker, ...)
- Alkatrészek beszerzése
  - egyéni
  - központi

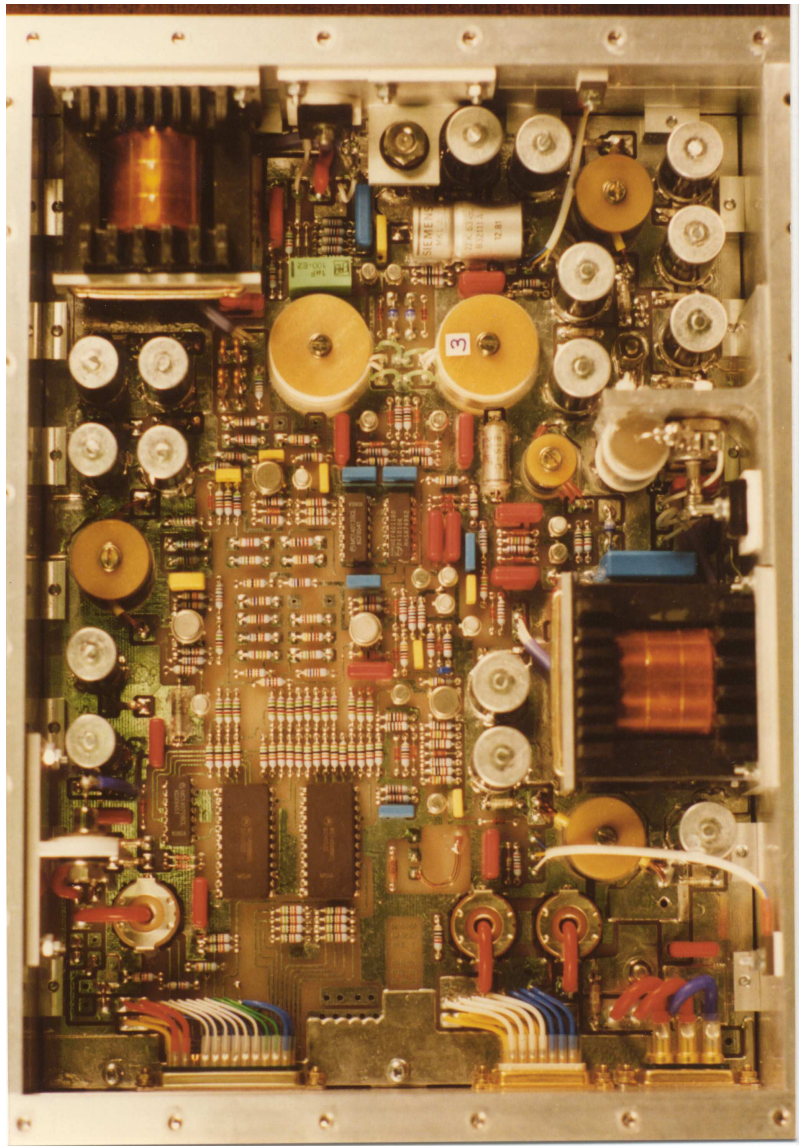
Az alkatrészek ára

Alkatrész fajta	Típuszám	Minősítés	Minősített alk. ára	Ipari kivitel ára	Árarány
Feszültség referencia	LM185H-1,2	QML-V	281 €	5,26 €	53x
Műveleti erősítő	LM158AH	QML-V 100krad	263 €	14,52 €	18x
Komparátor	LM193AH	QML-V 100krad	274 €	6,39 €	43x
Időzítő IC	SE555	JANB	11 \$	1 \$	11x
Bipoláris tranzisztor	2N222A	JANTXV JANS	6,86 € 56,6 €	1,43 €	5x 40x
MOSFET 60V/30A	2N7424	JANS	1177 \$	4,8 \$ (IRF7749)	245x
Jeldióda 100V/300mA	1N6642	JANS	62 \$	0,2 \$ (1N4148)	310x
Teljesítmény dióda Schottky 100V/20A	1N6844	JANS	318 \$	1,44 € (VB20100S)	220x

Egy másik irányzat

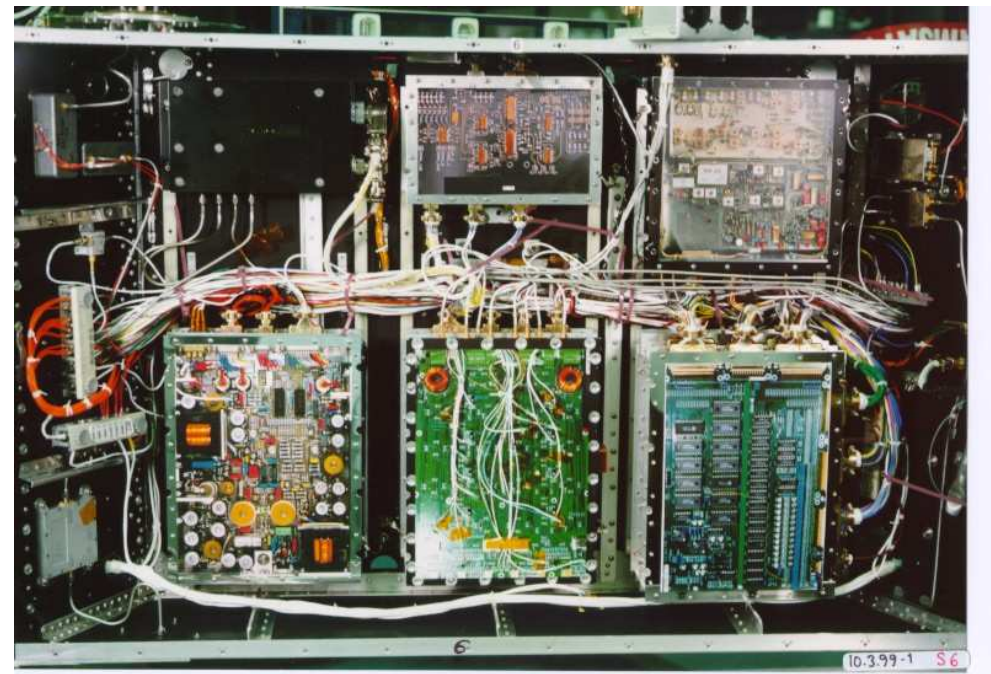
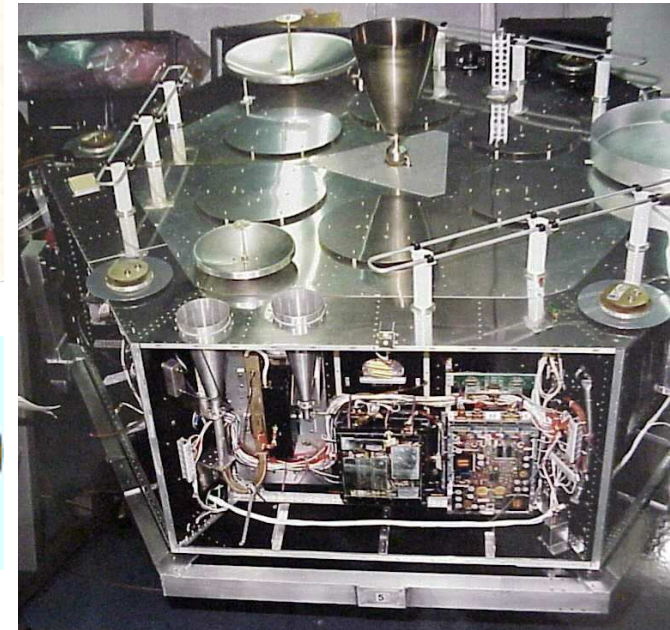
- Nem használ aránytalanul drága alkatrészeket
- Nagy szériában gyártott, ismert, ha lehet QM-től (Qualified Maker) származó, ipari, autóipari alkatrészek használata
- Korábban már használt, bevált, maradék eszközök, vagy azonos sorozat alkalmazása
- Megbízható helyről történő beszerzés
- Házilag végzett minősítés
- Szigorúbb házi szabályok az igénybevételre

AMSAT OSCAR-40

BCR 250W és 10V-C 150W

2015.10.30.

Alkatrészek kiválasztása

20/24

Segédanyagok

- Szigetelés, rögzítés
  - TEFLON®
  - KAPTON®
  - Szilikon termékek
    - Csövek, gumilemezek
    - Ragasztók (kétkomponensű RTV2)
  - Műgyanták, impregnáló lakkok, conformal coating
  - Rozsdamentes anyagból készült kötőelemek
- Forrasztás
  - Sn60Pb40, Sn62Pb36Ag2, Sn63Pb37, In50Pb50
  - Gyanta alapú folyasztószer
- Tisztítás
  - Izopropil alkohol

Ellenőrző kérdések:

1. Milyen főbb szempontokat kell figyelembe venni az űrelektronikai alkatrészek választása során?
2. Hogy néz ki az elektromos alkatrészek megbízhatóságára jellemző hibaarány/idő diagram általános menete, és milyen jellemző szakaszai vannak?
3. Hogy számítható ki egy diszkrét alkatrész meghibásodási aránya általánosan a MIL-HDBK-217F alapján. Milyen konkrét korrekciós tényezőket ismer?
4. Milyen lehetőségek vannak egy alkatrész megbízhatóságának növelésére a MIL-HDBK-217F tükrében?
5. A sugárzáson kívül milyen környezeti hatásokat kell figyelembe venni, és milyen módon lehet kiküszöbölni illetve csökkenteni ezek hatását az űreszközök alkatrészeinek megfelelő választásával?
6. Miért veszélyes a tiszta ón bevonatú eszközök alkalmazása az űrben?
7. Milyen elveket és módszereket lehet alkalmazni egy műhold elektromos alkatrészeinek választása során, ha a költségvetés nem teszi lehetővé űrminősített eszközök vásárlását?

Köszönöm a figyelmet!

